

УДК 378.140

ВИЗНАЧЕННЯ КОМПОНЕНТІВ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ірина Царенко

*Кіровоградський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка*

Анотація. Стаття присвячена проблемі підготовки майбутніх вчителів технологій до інноваційної діяльності, у процесі якої формується систематизований інноваційний підхід до освітнього процесу. На основі узагальнення науково-педагогічних праць визначені основні компоненти готовності до інноваційної діяльності (мотиваційний, операційний, інформаційний, оцінний), формування яких сприятимуть підготовці студентів до впровадження в навчально-виховний процес інноваційних педагогічних технологій. Дослідженням доведено, що визначення компонентів готовності майбутніх вчителів технологій до інноваційної діяльності є процесом, який сприяє розвитку їх ціннісних орієнтацій і гуманістичної спрямованості, усвідомленню методології вирішення професійно-педагогічних проблем і конкретних концепцій, осмисленню результатів педагогічних нововведень у контексті актуальних педагогічних проблем, виробленню критеріїв їх оцінки і самооцінки.

***Ключові слова:** педагогічні інновації, інноваційна діяльність, компоненти готовності, впровадження, самовизначення.*

Ірина Царенко

*ОПРЕДЕЛЕНИЕ КОМПОНЕНТОВ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ
УЧИТЕЛЕЙ ТЕХНОЛОГИЙ К ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ*

Аннотация. Статья посвящена проблемам подготовки будущих учителей технологий к инновационной деятельности в современных условиях обучения, а также их подготовке к восприятию и решению новых нестандартных заданий которые развивают их творческий потенциал. Также в статье определены основные компоненты готовности будущих учителей технологий к инновационной деятельности в современной школе в контексте модернизации обучения в Украине.

Ключевые слова: педагогические инновации, инновационная деятельность, компоненты готовности, внедрение, самоопределение.

Irina Tsarenko

*DEFINITIONS COMPONENTS OF READINESS OF FUTURE
TEACHERS TO INNOVATE TECHNOLOGIES*

Abstract: The article deals with the problem of training future teachers to technology innovation, which is formed in the systematic innovative approach to the educational process. The article is to determine the components of future teachers to technology innovation. Specifically, based on the synthesis of scientific and pedagogical work the basic components of readiness to innovate (motyvatsiynny, operational, informational and evaluative), which contribute to the formation of preparing students for the introduction in the educational process of innovative educational technologies. The study used the following methods: analysis of scientific and educational literature and information sources on the willingness of teachers to different types of educational activities, including innovation; generalization and systematization of the results of the research topic, studying the best educational experience.

The study proved that the determination of the components of future teachers of technology for innovation is a process that promotes their values and humanistic focus, understanding the methodology addressing vocational educational problems and specific concepts, understanding the results of

educational innovation in the context of current educational problems, development of criteria for their assessment and self-assessment. Due to the fact that the effective conditions of formation components willingness to innovate is to improve teaching methods and professional disciplines update the content of teaching practice, further research is advisable to steer in this direction.

Keywords: *pedagogical innovation, innovation, component availability, implementation and determination.*

Постановка проблеми. Нові освітні вимоги до підготовки висококваліфікованого вчителя технологій в контексті модернізації сучасної освіти в Україні передбачають пошуки нестандартних підходів до вирішення освітньо-виховних завдань та активне їх упровадження в теорію і практику педагогічних нововведень. Оскільки мобільність сучасного світу породжує і соціальну мобільність людини, визначальним напрямом розвитку світової освітньої системи стає формування у студентів системного підходу до аналізу складних ситуацій, стратегічного мислення, виховання соціальної та професійної мобільності [4].

Досвід світової і вітчизняної педагогіки, сучасні науково-педагогічні дослідження з теорії та практики багатьох поколінь педагогів переконують у необхідності наявності творчого елемента в педагогічній діяльності. Отже, новою освітньою парадигмою передбачається збереження і розвиток творчого потенціалу людини та її спрямованості на самовизначення, стабільна і активна життєдіяльність у змінних соціальних умовах, готовність до сприймання та розв'язання нових і нестандартних завдань. Прискорений розвиток інформатизації суспільства вимагає від сучасного вчителя інноваційних підходів, нестандартних рішень, креативності мислення та творчого розв'язання освітніх завдань. Однак, недостатня підготовка до інноваційної діяльності майбутнього вчителя, у процесі якої формується систематизований інноваційний підхід до освітнього процесу,

впливає на загальний результат їхньої підготовки у педагогічних вищих навчальних закладах (ВНЗ). Зокрема, інноваційна діяльність вчителя неможлива без усвідомлення важливості педагогічної праці та свого професійного визначення, що дає змогу знайти нові підходи до розв'язання проблем впровадження інновацій у сучасній школі. Тому визначення компонентів готовності майбутніх учителів технологій до розробки, апробації та впровадження у навчально-виховний процес педагогічних інновацій є необхідним, коли мова йде про його професійну готовність до практичної діяльності.

Аналіз актуальних досліджень. Проведений аналіз науково-педагогічної літератури щодо готовності особистості до здійснення певної діяльності дає змогу глибше розкрити систему знань, умінь та навичок, якими повинен оволодіти майбутній фахівець. Проблемі розвитку компонентів готовності до різних видів педагогічної діяльності присвячені дослідження багатьох науковців (Б. Ананьєв, М. Дьяченко, Л. Кандибович, Л. Кондрашова та інші).

Слід зазначити, що різноманітне тлумачення готовності особистості до діяльності (як установки на певну діяльність – В. Петровський; Ш. Надірашвілі, як здібності особистості до відповідної діяльності – Б. Ананьєв, С. Рубінштейн; як взаємозв'язку психічних особливостей та особистих якостей – П. Жильцов; як риси особистості – М.І. Дьяченко, Л.О. Кандибович) пояснюється особливостями теоретичних концепцій авторів і різними завданнями, які вони перед собою ставили. Водночас, ставлення до певної діяльності є інтегральною системою взаємозв'язків особистості з різними проявами дійсності, яка визначає її дії та переживання. Два основних види ставлення до певної діяльності (позитивне і негативне) є основою психологічної активності людини, що визначається її суспільними потребами, які згодом перетворюються в особисті та впливають на процес формування фахівця у конкретній галузі.

Структура готовності особистості до педагогічної діяльності висвітлюється в багатьох науково-педагогічних працях (К. Дурай-Новакова, Л. Кондрашова, А. Ліненко, О. Мороз та ін.). Дослідники цілком виправдано розглядають її як комплекс взаємопов'язаних компонентів (мотиваційного, пізнавально-оцінного, емоційно-вольового та ін.) [6, с. 42].

Мета статті полягає у визначенні компонентів готовності майбутніх учителів технологій до інноваційної діяльності.

Методи дослідження. У процесі дослідження нами використовувалися такі методи: аналіз науково-педагогічної з питань готовності майбутніх учителів до різних видів педагогічної діяльності, зокрема інноваційної; узагальнення і систематизація результатів з теми дослідження, вивчення передового педагогічного досвіду.

Виклад основного матеріалу. Педагогічні інновації, як і будь-які інші нововведення, зумовлюють виникнення проблем, пов'язаних з необхідністю поєднання інноваційних програм з державними програмами виховання і навчання, співіснування різних педагогічних концепцій. Інноваційна діяльність потребує принципово нових методичних розробок, нової якості педагогічного новаторства. На заваді цим нововведенням стає невідповідність нових типів навчально-виховних закладів вимогам батьків, які здебільшого орієнтуються на традиційні стандарти навчання. Інноваційна діяльність у системі освіти потребує усвідомлення педагогом її практичної значущості на професійному та особистісному рівні. Тому залучення педагога в інноваційний процес не повинно відбуватися спонтанно, без урахування його готовності до інноваційної діяльності.

Ми цілком погоджуємося з І. Дичківською в тому, що готовність до інноваційної педагогічної діяльності – це особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості тощо [2, с. 123].

Відповідно, компоненти готовності сучасного вчителя технологій до інноваційної діяльності визначаються як заданою метою особистісно-орієнтованого виховання й умовами її реалізації, так і особистістю фахівця – суб'єкта педагогічної діяльності, психофізіологічним і практичним забезпеченням його активності в напрямку використання зовнішніх умов і вдосконалення фахового потенціалу.

Зазначене дає підстави вважати, що головним компонентом готовності майбутніх учителів у процесі їх професійної підготовки до інноваційної діяльності у ВНЗ є *мотиваційний компонент*, який створює основу для реалізації інших структурних компонентів. Сформованість цього компоненту є запорукою особистісної активності майбутніх учителів і творчого підходу до впровадження інновацій, тобто вирішальним є їх особиста зацікавленість проблемою впровадження інновацій у навчально-виховний процес та усвідомлення потреби в запровадженні особистісно-орієнтованих технологій у власній педагогічній практиці.

Результати проведеного аналізу літератури дають підстави стверджувати, що мотиваційний компонент як і інші компоненти готовності особистості до інноваційної діяльності, формується в декілька етапів. Зокрема, М. Дьяченко і Л. Кандибович І етап формування готовності вчителя до професійно-педагогічної діяльності пов'язують з періодом професійної орієнтації, II – з періодом навчання, III – з піком готовності на завершальному етапі навчання [3, с. 344].

Формування мотиваційного компонента готовності майбутніх учителів до інноваційної діяльності відбувається під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін, а також у процесі ознайомлення з передовим педагогічним досвідом. Формування мотиваційного та інших компонентів готовності майбутнього вчителя технологій відбувається і під час його професійного становлення як шкільного педагога, коли він набуває педагогічного досвіду, займається самоосвітою тощо.

Операційний компонент готовності до інноваційної діяльності ґрунтується на особистому сприйнятті мети і завдань технологій; на знаннях ефективних форм організації діяльності і методів навчання учнів, методичних прийомів активізації їх пізнавальної діяльності; на вмінні оперувати отриманими знаннями під час вирішення завдань різного рівня складності на всіх етапах навчально-виховної роботи.

Загальновідомо, що формування професійних умінь не може здійснюватися без створення у суб'єкта наукового, специфічно педагогічного інформаційного фонду (науково-педагогічних знань). Тому, інноваційна діяльність вчителя вимагає перетворення знань, які повинні бути синтезовані і об'єднані навколо конкретної проблеми, а також стати засобом вирішення практичних завдань. Поряд із специфічними вміннями операційний компонент об'єднує у своїй структурі вміння, які забезпечують результативність керування виховним процесом, зокрема: вміння визначати мету та її досягати, вміння планувати тощо.

Операційний компонент готовності до інноваційної діяльності, зокрема майбутніх учителів технологій, формується у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін, фахових методик і під час проходження педагогічної практики студентів.

Доцільно звернути увагу на те, що в структурі операційного компонента важливе місце займають вміння і навички самоосвіти, самовиховання, самовдосконалення. Але в процесі самоосвіти вчителю-практику недоцільно орієнтуватися лише на запозичення окремого досвіду, а навчитися науково обґрунтовано проектувати навчання як цілісну систему з урахуванням досягнень у цій галузі.

Оскільки **інформаційний компонент** готовності поєднує в собі фахові знання з технологій, серед його складових ми виокремили: знання педагогічних концепцій; знання методик викладання професійних дисциплін; знання джерел інформації і здатність їх використовувати.

Отже, до змістового наповнення інформаційного компонента готовності відноситься обсяг знань студентів, визначених освітньо-кваліфікаційними характеристиками, а також вміння виявляти проблеми і знаходити шляхи їх вирішення.

Сутність *оцінного компонента* готовності студентів до інноваційної діяльності полягає в оцінці (аналізі) власної діяльності, виявленні помилок та їх коригуванні, виборі способів вирішення навчально-виховних завдань. Отже, у випадку, коли вчитель здійснює безпосереднє керування навчально-пошуковою діяльністю учнів, використання ним психолого-педагогічних і методичних знань з технологій підпорядковане цілям і логіці вирішення конкретних педагогічних завдань. Проте, якщо вчитель виступає у ролі дослідника власної діяльності, то предметом його аналізу стають вже різні сторони конкретної роботи, а сам він стає суб'єктом цієї діяльності. У зв'язку з цим важливим є встановлення деяких закономірностей, які виникають у процесі аналізу вчителем своєї діяльності: вчитель діє за аналогією, як і над проблемою учня (об'єкта); після кожного висновку вчитель вносить корективи у свою діяльність, бо має місце взаємовплив і взаємозв'язок їх спільної діяльності; у навчальному процесі вчитель використовує саме ті методи, прийоми і способи активізації пізнавальної діяльності учнів, які зумовлені конкретною ситуацією. Отже, оцінний компонент готовності до інноваційної діяльності охоплює навички й уміння аналізу інноваційного процесу, прогнозування його розвитку; уміння передбачити можливі потреби й проблеми інноваційної діяльності. Тому, усвідомлення вчителем творчої спрямованості такого виду діяльності сприяє мобілізації всіх ресурсів на досягнення поставлених цілей щодо освоєння інновацій.

Оцінний компонент готовності майбутніх учителів технологій формується у процесі опанування професійно-орієнтованих курсів та фахових методик, а також під час вивчення психолого-педагогічних

дисциплін, зокрема на лабораторно-практичних заняттях з основ педагогічної майстерності, в той час, коли під керівництвом викладача моделюються різні ситуації і фрагменти уроків. Після моделювання фрагмента уроку «... проводиться самоаналіз педагогічної діяльності, виявляються причини розбіжностей між розробленим задумом і реальним його втіленням ...» у конкретній ситуації [5, с. 328].

Отже, проведений аналіз змісту готовності студентів до інноваційної діяльності, дослідження сутності виділених нами її основних компонентів, урахування рекомендацій, запропонованих В. Безпальком [1, с. 67], дали можливість визначити також основні критерії готовності майбутніх учителів до цього виду діяльності: особистісний (набуття знань з технологій з ціннісними орієнтаціями на задоволення соціально значущих і особистісно-орієнтованих потреб); інтелектуальний (набуття знань з психолого-педагогічних дисциплін і фахових методик); процесуальний (формування вмінь з трудового навчання та методики його викладання, спрямованих на формування в учнівської молоді культури праці); діагностико-коригувальний (формування проєктувальних умінь та вмінь аналізувати свою діяльність і діяльність учнів, вносити в неї корективи).

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

Проведене дослідження показало, що визначення компонентів готовності майбутніх вчителів технологій до інноваційної діяльності є процесом, який сприяє розвитку їх ціннісних орієнтацій і гуманістичної спрямованості, усвідомленню методології вирішення професійно-педагогічних проблем і конкретних концепцій, осмисленню результатів педагогічних нововведень у контексті актуальних педагогічних проблем, виробленню критеріїв їх оцінки і самооцінки. У зв'язку з тим, що ефективними умовами формування компоненти готовності до інноваційної діяльності є вдосконалення методик викладання фахових дисциплін та оновлення

змісту педагогічної практики, подальші дослідження доцільно спрямувати саме в цьому напрямі.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Безпалько, В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Безпалько. – М.: Педагогика, 1989. – 190 с.
2. Дичківська, І. М. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Дьяченко, М. И. Психология высшей школы: учеб. пособие для вузов / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск: БГУ, 1981. – 383 с.
4. Євдокимов, В. І. Підготовка вчителя в умовах євроінтеграції: навч. посібник / В. І. Євдокимов, Г. Ф. Пономарьова, Л. Д. Покроєва та ін. Х.: ХОНМІБО, 2006. – 204 с.
5. Педагогічна майстерність: підруч. для вищ. пед. навч. закл. / [І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.]; за ред. І. А. Зязюна. – К.: Вища шк., 1997. – 349 с.
6. Царенко, І. Л. Інноваційно-педагогічні технології у системі підготовки майбутніх учителів з безпеки життєдіяльності. Інноваційно-педагогічні технології у системі підготовки майбутніх учителів з безпеки життєдіяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Царенко Ірина Леонтіївна. – К., 2010. – 255 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Царенко Ірина Леонтіївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Коло наукових інтересів: професійна підготовка майбутніх учителів технологій.